

Mikrostruktura warstwy wierzchniej stali po obróbce elektroerozyjnej

Microstructure of steel after electrical discharge machining

DOROTA ONISZCZUK-ŚWIERCZ
RAFAŁ ŚWIERCZ*

DOI: 10.17814/mechanik.2016.12.566

Przedstawiono analizę mikrostruktury stali po obróbce elektroerozyjnej. Scharakteryzowano właściwości zmienionej struktury wraz z jej defektami. Wyznaczono mikrotwardość zmienionych warstw.

SŁOWA KLUCZOWE: obróbka elektroerozyjna, EDM, mikrostruktura materiału, warstwa biała, mikrotwardość, mikropęknięcia

The article presents an analysis of the microstructure of steel after electrical discharge machining (EDM). Properties of changed layers (micro hardness and occurrence micro cracks) have been described.

KEYWORDS: electrical discharge machining, EDM, microstructure, white layer, micro hardness, micro cracks

Obróbka elektroerozyjna charakteryzuje się usuwaniem materiału w wyniku oddziaływań cieplnych wywołanych przez powtarzające się wyładowania elektryczne. W trakcie pojedynczego wyładowania elektrycznego szacowana wartość temperatury wewnątrz utworzonego kanału plazmowego wynosi od 8000 do 12000°C [2, 5]. Oddziaływanie procesów termicznych prowadzi do gwałtownego, lokalnego topnienia i parowania materiału obrabianego oraz – w mniejszym stopniu – elektrody roboczej. Dotychczasowe badania doświadczalne procesu erozji elektrycznej wykazują występowanie charakterystycznych zmian w mikrostrukturze obrabianego materiału [3, 6].

Cel badań

Celem badań była analiza wpływu parametrów i warunków obróbki elektroerozyjnej na mikrostrukturę obrabianego materiału (przyjęto parametry energetyczne impulsów stosowane w obróbce wykończeniowej stali).

Badania doświadczalne

Badania doświadczalne procesu drążenia elektroerozyjnego prowadzono na obrabiarce Charmilles Form 2LC ZNC. Obróbce elektroerozyjnej (EDM) poddano szlifowane próbki o wymiarach 12 × 12 mm. Równoległość czynnej powierzchni elektrody roboczej do próbki była każdorazowo ustawiana z użyciem czujnika zegarowego firmy Mitutoyo. Odchyłka równoległości powierzchni obrabianej próbki w stosunku do powierzchni czynnej elektrody nie przekraczała 2 μm. W trakcie badań rejestrowano rzeczywiste przebiegi napięciowo-prądowe na opracowanym stanowisku pomiarowym. Wyniki pomiarów wykazały stabilność wyładowań elektrycznych. Warunki badań:

- materiał obrabiany: stal 1.2713 (WNL) (po obróbce cieplnej – twardość 50 HRC),
- parametry obróbki: amplituda natężenia prądu I w impulsie 3–14 A, czas impulsu t_{on} 10–400 μs,

* Dr inż. Dorota Oniszczyk-Świercz (doo@meil.pw.edu.pl), dr inż. Rafał Świercz (rsw@meil.pw.edu.pl), – Instytut Techniki Wytwarzania Politechniki Warszawskiej

- dielektryk: nafta,
- głębokość drążenia: 0,2 mm.

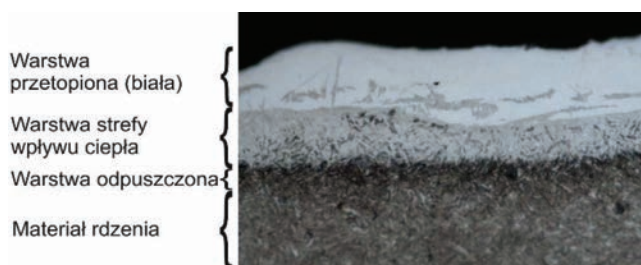
Badania mikrostruktury przeprowadzono na próbkach po obróbce EDM elektrodą miedzianą, zgodnie z przedstawionymi parametrami. Przygotowane próbki (przecięte prostopadle do obrabianej powierzchni) zainkludowano w żywicy i poddano szlifowaniu, a następnie polerowaniu. Poddano je trawieniu chemicznemu nitalem 5% w celu ujawnienia mikrostruktury materiału. Badania struktury metalograficznej powierzchni realizowano z użyciem mikroskopu optycznego NIKON Eclipse LV 150 sprzężonego z komputerowym analizatorem obrazu NIS-Elements BR 3.0.

Wyniki badań

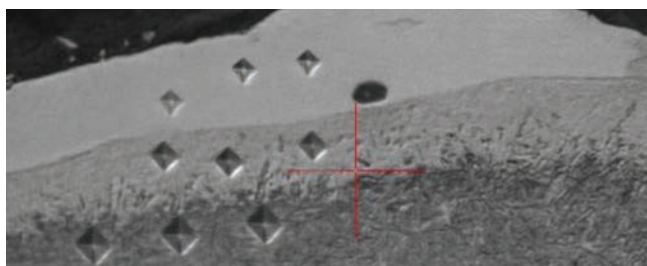
Wyładowania elektryczne podczas obróbki prowadzą do lokalnych procesów topnienia, odparowania materiału, usunięcia produktów obróbki i szybkiego ponownego krzepnięcia nieusuniętej części roztopionego metalu, który na skutek zastygania tworzy warstwę przetopioną (białą). Warstwa przetopiona nie podlega trawieniu klasycznymi odczynnikami – trawiona jest na kolor biały (stąd pochodzi jej nazwa).

Analiza zglądów metalograficznych (rys. 1) wykazuje kierunkowość zmian powstałych w strukturze obrabianego materiału, która jest wynikiem szybkiego chłodzenia tych stref (prostopadle do materiału rdzenia). Warstwa przetopiona charakteryzuje się obecnością pierwiastków zarówno materiału rdzenia, jak i elektrody roboczej. Bezpośrednio pod warstwą białą znajduje się strefa wpływu ciepła, o podwyższonej twardości w stosunku do materiału rdzenia. Zbudowana jest z martenzytu listkowego i austenitu szczątkowego. Pod warstwą zahartowaną znajduje się strefa odpuszczona, która powstaje na skutek resztkowego oddziaływania strumienia ciepła na materiał rdzenia.

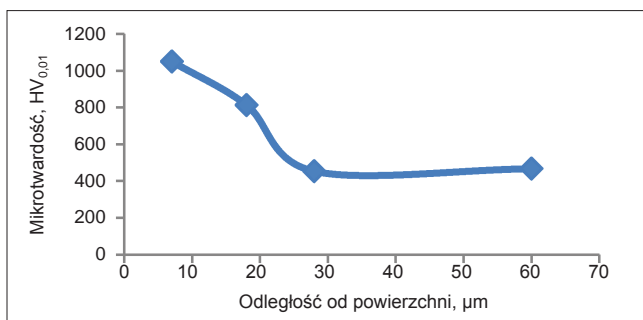
Z punktu widzenia właściwości mechanicznych obrabianych powierzchni istotna jest twardość zmienionych warstw. W większości analizowanych zglądów metalograficznych warstwa przetopiona jest niemal trzykrotnie twardsza od materiału rdzenia (rys. 2, 3). Typowa mikrotwardość warstwy białej dla stali zawiera się w przedziale $HV_{0,01} = 700\text{--}1200$ (dla materiałów poddanych wcześniejszej obróbce cieplnej) [1, 4]. Wzrost mikrotwardości warstwy przetopionej może być spowodowany dyfuzją cząstek węgla powstałych z pirolizy nafty podczas wyładowań

Rys. 1. Struktura metalograficzna stali 1.2713 po obróbce elektroerozyjnej

Rys. 2. Struktura metalograficzna stali WNL po obróbce elektroerozyjnej – badanie mikrotwardości warstw zmienionych

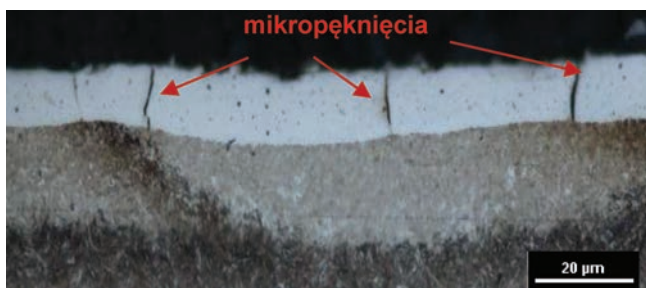

Rys. 3. Rozkład mikrotwardości w analizowanej próbce

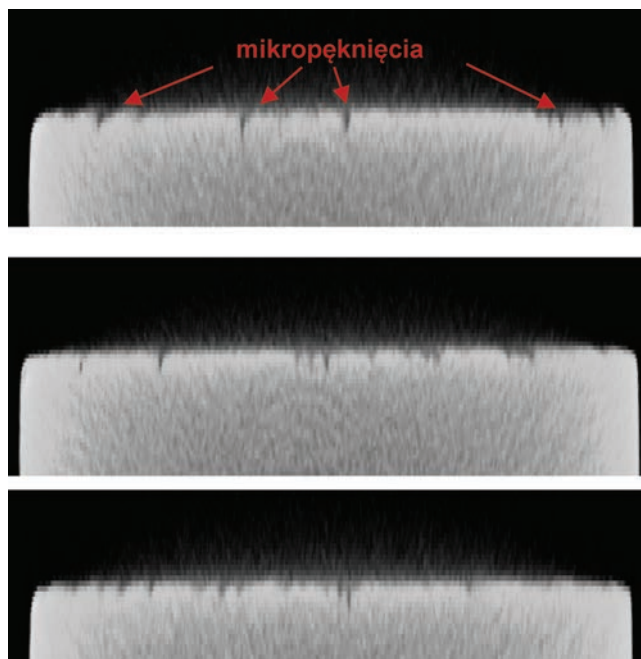
elektrycznych. Warstwa strefy wpływu ciepła charakteryzuje się również podwyższoną (dwukrotnie) twardością w stosunku do materiału rdzenia (rys. 3). Warstwa odpuszczona natomiast ma zbliżoną twardość do materiału rdzenia, która w analizowanym przypadku wynosi ok. 450 HV_{0,01}.

Obserwowane zmiany twardości warstwy zahartowanej i odpuszczonej wynikają z oddziaływania strumienia ciepła w trakcie wyładowań elektrycznych. Strumień ciepła jest katalizatorem przemian fazowych w mikrostrukturze obrabianego materiału.

Oddziaływanie procesów termicznych zachodzących podczas obróbki EDM nie tylko powoduje zmiany w mikrostrukturze materiału, ale również jest źródłem typowych defektów mikrostruktury. Mikropęknięcia generowane są na skutek naprężeń cieplnych powstałych w wyniku oddziaływania efektów termicznych wyładowania elektrycznego. Roztopiony materiał jest wyrzucany z kanału plazmowego, przy czym pozostaje cienka warstwa roztopionego metalu na powierzchni rdzenia materiału o znacznie niższej temperaturze. W wyniku chłodzenia i krzepnięcia roztopionej warstwy powstaje skurcz, któremu przeciwdziała materiał rdzenia, a w konsekwencji generowane są naprężenia rozciągające. Przekroczenie dopuszczalnej wytrzymałości na rozciąganie materiału jest zatem przyczyną powstawania mikropęknięć (rys. 4). Mikropęknięcia są efektem niepożądanym, powodującym m.in. zmniejszenie wytrzymałości zmęczeniowej i odporności na korozję.

Rys. 4. Mikropęknięcia w warstwie białej dla parametrów obróbki: $U = 25 \text{ V}$; $I = 3,2 \text{ A}$; $t_{on} = 400 \text{ μs}$; $t_{off} = 11 \text{ μs}$

Rys. 5. Mikropęknięcia zarejestrowane na zdjęciach (przekrojach) wykonanych tomografem komputerowym; parametry obróbki: $U = 25 \text{ V}$; $I = 3,2 \text{ A}$; $t_{on} = 400 \text{ μs}$; $t_{off} = 11 \text{ μs}$

Przy użyciu tomografu komputerowego wykonano zdjęcia w przekrojach dwóch próbek co 0,1 mm (rys. 5). Analiza zdjęć wykazała, że mikropęknięcia występują w większości badanych próbek na ich całej powierzchni.

Defekty mikrostruktury (mikropęknięcia) są powiązane z uzyskaną grubością warstwy przetopionej. Przy parametrach odpowiadających obróbce wykończeniowej uzyskano najmniejszą grubość warstwy przetopionej, ale również zaobserwowano najwięcej mikropęknięć. Może to wynikać z koncentracji naprężeń rozciągających tuż pod warstwą białą, które prowadzą do jej pęknięcia.

Podsumowanie

Mikrostruktura stali 1.2713 po obróbce elektroerozyjnej kształtowana jest w wyniku oddziaływania gwałtownych lokalnych procesów termicznych, które determinują przemiany fazowe w materiale. Charakterystyczne dla badanego procesu jest występowanie mikropęknięć w warstwie białej, co skutkuje obniżeniem wytrzymałości zmęczeniowej materiału.

LITERATURA

- Cusanelli G., Hassler-Wyser A., Bobard F., "Microstructure at submicron scale of the white layer produced by EDM machining". *Journal of Materials Processing Technology*. 149 (2004): pp. 289–295.
- Perez R., Boccadoro M. et al. "Advanced strategies for improving the surface integrity in electroerosion machining". *ISEM*. 2010: pp. 163–168.
- Spadło S., Dudek D. „Badania dokładności geometrycznej otworów drążonych metodą EDM”. *Mechanik*. Nr 12 (2015): s. 23–28.
- Santos R.F., Silva E.R., Sales W.F., Raslan A. „Analysis of the surface integrity when nitriding AISI 4140 steel by the sink electrical discharge machining (EDM) process”. *Procedia CIRP*. Vol. 45 (2016): pp. 303–306.
- Sidhom H. et al. "Effect of electro discharge machining (EDM) on the AISI316L SS white layer microstructure and corrosion resistance". *The International Journal of Advanced Manufacturing Technology*. Vol. 65, Iss. 1 (2013): pp. 141–153.
- Żyra A., Skoczypiec S. „Wpływ dielektryka na cechy strukturalne i morfologiczne stali austenitycznej po obróbce elektroerozyjnej”. *Mechanik*. Nr 1 (2016): s. 26–28.